

Avrapportering till SFSFUM 2019 rörande SFS fokusfråga 18/19–20/21

Denna rapport ger en översiktlig beskrivning av hur SFS styrelse och kansli har arbetat med SFS treåriga fokusfråga “Studenters psykosociala hälsa och arbetsmiljö” under fokusfrågans första verksamhetsår 18/19. Det har, i enighet med strukturen för treårig fokusfråga, i mångt och mycket varit ett internt år med planering, utveckling och förberedande arbete. Avslutningsvis lämnas några kommentarer rörande nästkommande år.

Bakgrund

Fokusfrågan definieras i SFS verksamhet 18/19 som antogs av SFSFUM 2018. Utifrån en övergripande beskrivning av problemet med studenters psykiska hälsa och arbetsmiljö anges fyra ambitioner i verksamhetsplanen:

- Alla studenter ska ha rätt till en miljö fri från kränkande särbehandling och diskriminering.
- Det ska finnas en systematisk uppföljning av brister i psykosocial arbetsmiljö.
- Det ska ske ett proaktivt arbete med psykosocial arbetsmiljö och stöd till studenter med psykisk ohälsa.
- Det ska genomföras en nationell kartläggning av studenters psykiska (o)hälsa.

Utifrån de fyra ambitionerna planerades arbetet utifrån en uppdelning i tre delar: att göra en fördjupad omvärldsanalys, åsiktsutveckla och påbörja påverkansarbetet för att regeringen skulle tillsätta en utredning.

Fördjupad omvärldsanalys

Flera av ambitionerna innehåller krav gällande rättigheter och ansvar. Exempelvis nämns i den första ambitionen att ”studenter och doktorander ska ha lagstadgad och tryggad rätt till en god psykosocial arbetsmiljö som är likställd med andra anställda”. I den andra ambitionen nämns att ”samhället ska ta sitt ansvar för att det finns fungerande strukturer för rapportering, uppföljning och åtgärder då brister i studenter och doktoranders psykosociala arbetsmiljö påträffas”. I den tredje ambitionen står att ”lärosäten ska agera innan, under och efter en bristande eller undermålig psykosocial arbetsmiljö upptäcks”.

Delar av detta är redan reglerat, exempelvis i Arbetsmiljölagen och Högskoleförordningen. Däremot har det funnits en osäkerhet kring hur rådande bestämmelser följs, samt hur SFS bäst kan gå till väga för att främja en ökad regelefterlevnad. I andra delar har rättsläget varit oklart. I ytterligare andra delar saknas reglering.

För att kunna arbeta strukturerat och ställa krav på rätt instans (främst lärosäten och tillsynsmyndigheter för att regelefterlevnaden ska bli bättre, riksdag och regering för att förändra lagar) identifierades tidigt ett behov av en översiktlig redogörelse av rättsläget. I annat fall skulle risken finnas att krav om utökat ansvar för studenthälsovården, eller krav om ny arbetsmiljölagstiftning, blir förhastad symbolpolitik som i praktiken inte hade inneburit någon förändring för studenternas mående.

SFS presidium och kansli beslutade i samråd att sammanställa en sådan översikt, samt att komplettera den med en enkät till studentkårer för att få en initial uppfattning om hur regelefterlevnaden i nuläget. Detta är till dags dato ett pågående arbete som beräknas färdigställas i samband med att föreliggande rapport avläggs till SFSFUM 2019.

Åsiktsutveckling

Efter en genomlysning av SFS åsikter beslutade SFS styrelse att ta fram förslag på kompletterande åsikter rörande studenters psykosociala hälsa och arbetsmiljö. Syftet med åsiktsutvecklingen är att organisationen ska kunna framföra tydligare krav och bedriva ett mer effektivt och målinriktat påverkansarbete. SFS styrelse har lagt fram förslag till nya åsikter i en proposition till SFSFUM 2019.

Mer konkreta rekommendationer på arbetssätt, som alltså inte är nya åsikter eller av principiell natur, formuleras även i den rapport som nämns i ovanstående stycke.

Inledande påverkansarbete

Ambitionen om en nationell kartläggning av studenters psykiska ohälsa är så väl avgränsad att konkreta mål för arbetet har kunnat definieras redan under innevarande år. SFS styrelse valde att inleda ett påverkansarbete gentemot regering och riksdag i syfte att regeringen ska tillsätta den utredning som ambitionen påkallar.

För arbetet planerades att börja med att ha möten med berörda politiker, framförallt inom regeringen. Arbetet har därför påverkats av den utdragna processen med regeringsbildningen. Först ett halvår in på verksamhetsåret fanns det en regering att arbeta gentemot. Under våren 2019 har SFS haft möten med såväl ministern för högre utbildning och forskning som utbildningsdepartementets statssekreterare. SFS har även hållit ett föredrag inför Riksdagens utbildningsutskott rörande fokusfrågan. Vidare har SFS diskuterat frågan under möten med utbildningspolitiska ansvariga för riksdagspartier och andra intresseorganisationer som jobbar med högre utbildning. Både politik och sektor vet alltså att Sveriges studenter prioriterat frågan och att de kan vänta sig ännu mer inom området de närmaste åren.

Övrigt arbete under 18/19

Vid verksamhetsårets början pågick redan en utredning av en tillfälligt inrättad nationell samordnare inom området psykisk hälsa. SFS har haft möten med samordnaren. Utredningen var inte särskilt inriktad mot studenters situation, och hade dessutom ett relativt stort fokus på vårdande insatser snarare än förebyggande arbete.

Utredningen klargjorde vissa idéer kring hur studenters psykiska hälsa skulle kunna tas upp inom uppdraget, men SFS ansåg att idéerna inte var tillräckligt väl utredda för att kunna ligga till grund för vidare arbetet hos riksdag och regering. I praktiken uppstod därför en svår avvägning, mellan att försöka påverka samordnaren att lyfta studentperspektivet, och att undvika att samordnaren lade förhastade förslag om hur studenters psykiska ohälsa ska hanteras innan det finns tillräckligt mycket kunskap om problemet och studentrörelsen kunnat formulera förslag på lösningar och arbetssätt. Samordnaren slutrapporterade sitt uppdrag i december 2018 i och med betänkandet *För att börja med något nytt måste man sluta med något gammalt*

(SOU 2018:90). Betänkandet innehöll inga förslag som specifikt rörde studenters psykiska hälsa.

SFS har i möten med UKÄ betonat vikten av att arbetsmiljöfrågor ska ingå i kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning. Detta arbete fortlöpande och blir extra aktuellt i och med framtagandet av riktlinjer för kvalitetssäkring av forskning, och inom detta doktoranders arbetssituation.

SFS har även uppmärksammat Arbetsmiljöverket på att myndigheten bör ta ett ökat ansvar för arbetsmiljön för studenter, exempelvis i framtagandet av nya föreskrifter där studentperspektivet måste bli tydligare (se exempelvis SFS svar på remisserna av Arbetsmiljöverkets *Förslag till föreskrifter om arbetsanpassning*, (2018-10-12, SFS dnr P2-42/1718) samt *Förslag till föreskrifter om arbetsplatsens utformning* (2019-03-06, SFS dnr P2-4/1819)).

Vägen framåt

När det första året lider mot sitt slut börjar det förberedande arbetet bli klart och det mer synliga utåtriktade arbetet kan inledas fullt ut.

Innan utgången av verksamhetsåret 18/19 kommer SFS att publicera en rapport om lärosätenas arbete med studenters arbetsmiljö (se ovan). Rapporten kommer att användas som en språngbräda för SFS arbete i Almedalen i juli 2019 som inleder nästa verksamhetsår.

Övrig planering av fokusfrågans andra och tredje år kommer att konkretiseras efter att beslut har tagits om verksamhet, budget och åsiktsbildning under SFSFUM 2019.